

Lindgården

Kulturhistorisk utredning inför ny detaljplan för fastigheten Åsikten 1,
Jönköpings stad och kommun, Jönköping län

Veronica Olofsson
Jkpglm dnr: 2024-063

Lindgården

Kulturhistorisk utredning inför ny detaljplan för fastigheten Åsikten 1,
Jönköpings stad och kommun, Jönköpings län

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2024

Innehåll

Inledning.....	5
Uppdragets bakgrund	5
Nuvarande skyddsstatus.....	5
Om kulturhistorisk värdering och karaktärisering.....	5
Historik.....	6
Stadsdelen Rosenlund	6
Lindgården	7
Stiftelsen bildas och sjukhemmet uppförs.....	7
Stiftelsen förändras och nya byggnader uppförs.....	9
Senare ny- och ombyggnationer.....	10
Beskrivning.....	11
Närområdet.....	11
Lindgården, fastigheten Åsikten 1.....	11
Huvudbyggnaden (hus 1).....	11
Flygelbyggnaderna (hus 1, 2, 3 och 4).....	14
"Linden" (hus 6A).....	15
Punkthusen (hus 6B och 7).....	16
Kulturhistorisk värdering och karaktärisering.....	17
Konsekvensbeskrivning.....	19
Aktuell planändring	19
Förslagets påverkan på de kulturhistoriska värdena	20
Ändrade användningen	21
Marken utmed Ringvägen	21
Antikvariska rekommendationer.....	22
Administrativa uppgifter.....	23
Referenser.....	24

Inledning

Uppdragets bakgrund

Huvudbyggnaden vid Lindgården uppfördes 1923 för att användas som ett sjukhem. I början av 1970-talet ändrades verksamhetsinriktningen till äldreboende. Anläggningen har därefter byggts till vid ett flertal tillfällen. Gällande detaljplan anger att fastigheten får användas för allmänt ändamål. Fastighetsägaren har ansökt om att ta fram en ny detaljplan som möjliggör för en ombyggnad till trygghetsbostäder med tillhörande hemtjänst inom delar av nuvarande byggnader. Vidare önskar man förvärva parkmark till fastigheten.

Föreliggande utredning ger en historisk bakgrund och beskrivning av byggnaderna inom fastigheten. Utredningen syftar till att förtydliga vilka kulturhistoriska värden byggnaderna har och definiera de värdebärande karaktärsdragen samt att ge antikvariska rekommendationer för hur man bör förhålla sig till dessa värden i det fortsatta planarbetet. Vidare klarläggs vilka konsekvenser den planändringen skulle kunna få på de kulturhistoriska värdena.

Utredningen har sammanställts av byggnadsantikvarie Veronica Olofsson vid Jönköpings läns museum på uppdrag av fastighetsägaren Stiftelsen Torpahemmet - Anna Kjellbergs minne. Arbetet har omfattat en översiktlig genomgång av historiskt material i form av ritningar, äldre foton, kartor och litteratur samt besiktning på plats den 4 april 2024.

Nuvarande skyddsstatus

Gällande detaljplan är en stadsplan upprättad 1950 av stadsarkitekt Gösta Planck. Planen medger användningen A – allmänt ändamål och reglerar byggnadshöjden till max 10,8 m. I övrigt finns inga andra regleringar för fastigheten. Byggnaderna inom fastigheten saknar skydd i denna plan.

Om kulturhistorisk värdering och karaktärisering

En byggnads och ett bebyggelseområdes karaktärsdrag är en hänvisning till plan- och bygglagens (PBL) 2 kap 6 § som anger att hänsyn ska tas till karaktärsdrag för att värna bebyggelsens kulturhistoriska värden. En kulturhistorisk karaktärisering syftar till att ange vilka de kulturhistoriska karaktärsdragen är, så att dessa kan värnas särskilt vid ändring i enlighet med PBL 8 kap. 17 §. Som utgångspunkt för karaktäriseringen har Boverkets ”Checklista karaktärsdrag” använts. 7

En byggnads eller ett bebyggelseområdes kulturhistoriska värde hänvisar till flera delar i PBL, bl.a. 2 kap 6 §, 8 kap. 9 § och 13 §§. Värdering i föreliggande underlag utgår från en värderingsmodell som beskrivs i boken ”Kulturhistorisk värdering av bebyggelse” av Axel Unnerbäck. Enligt denna modell bygger det kulturhistoriska värdet på dokumentvärden, upplevelsevärden och förstärkande värden.

Detalj av fastigheten med den numrering av byggnaderna som används av fastighetsägaren.

Historik

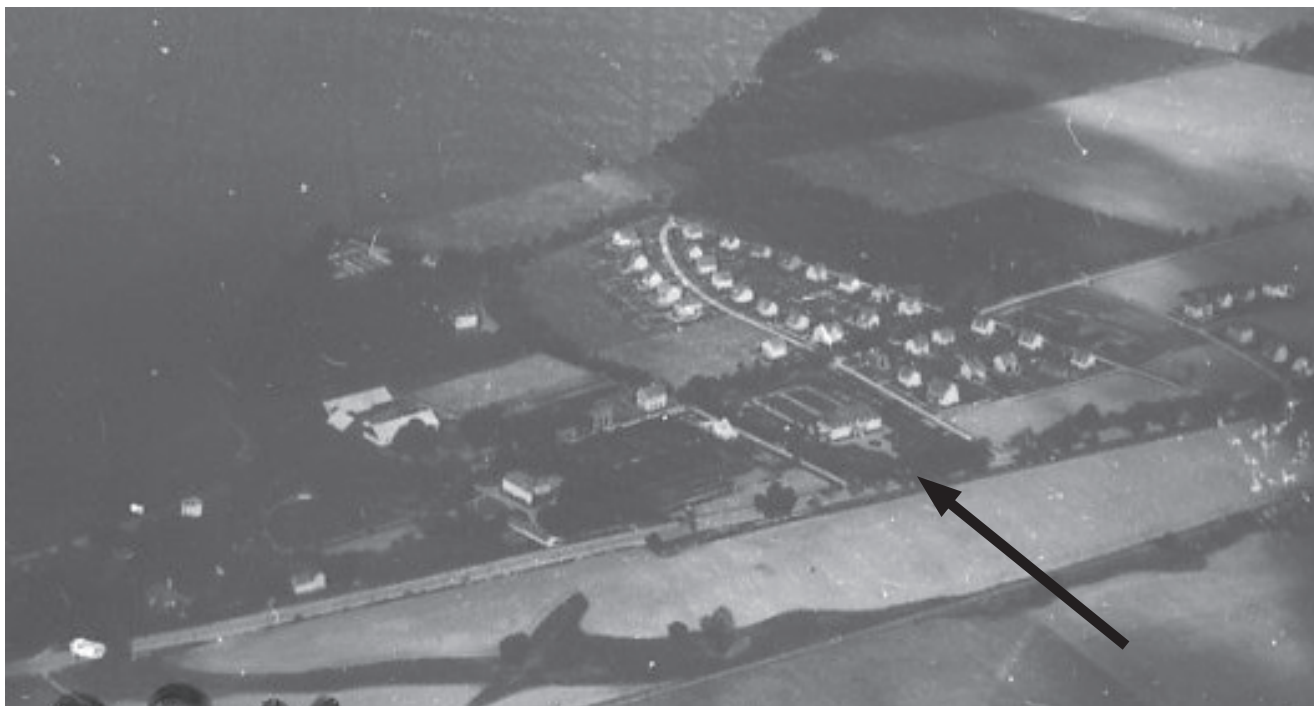
Stadsdelen Rosenlund

Stadsdelen Rosenlund har framförallt växt fram på tidigare jordbruksmarker tillhörande den privatägda jordbruksegendomen med samma namn och till viss del på marker hörande till kronogården Österängen. Huvudbyggnaden till Rosenlunds herrgård, som ännu finns kvar och ligger alldeles väster om aktuell fastighet, uppfördes 1788 av hovrättsrådet Gustaf Mauritz Posse och hans hustru Fredrika Ehrenpreus. Rosenlund uppfördes som en tidstypisk herrgårdsanläggning med huvudbyggnad, bostadshus för arbetarna och en mängd ekonomibyggnader och med ägorna samlade runt gården. Genom området passerade den gamla landsvägen mot Gränna och vidare mot Stockholm, idag känd som Huskvarnavägen.

Under 1800-talet expanderade Jönköpings stad kraftigt och under seklets sista årtionden uppstod även bebyggelse utanför stadens gränser. För att stävja den oreglerade förstadsbebyggelsen lät staden köpa upp flera markområden i dess närhet. Egendomen Rosenlund, som låg alldeles öster om stadsgränsen, köptes in 1906 innan någon egentlig oreglerad bebyggelse börjat växa fram i området. Säljaren vice häradshövding Gustaf Lindman, behöll dock huvudbyggnaden och förband sig att arrendera egendomen under de kommande tio åren. År 1936 köpte staden även huvudbyggnaden. Utöver Rosenlunds herrgård fanns vid sekelskiftet 1900 även en privatägd villa i området, Villa Solvik som uppförts 1899 av vice häradshövding Nils Frick.

Uppdraget att planlägga Jönköpings ytterområden gavs åt Stockholmsarkitekten P O Hallman. Den nya stadsplanen fastställdes

Flygfoto från 1930 över Rosenlundsområdet. Pilen pekar mot Lindgårdens byggnad. Foto: Miliseum.

1913 och avsåg i första hand att skapa villastads- och egnahemsområden inom Rosenlundsområdet. Stadsplanen utmärktes av slingrande gator och oregelbundna kvartersformer som följde terrängen, helt enligt rådande stadsplaneideal. Det var dock mycket litet av Hallmans plan som hann realiseras. Redan 1924 togs en ny modifierad stadsplan fram av stadsingenjör Albert Lilienberg. Orsaken till en ny stadsplan var att man ansåg att kvarteren gjorts för små, gatorna för breda och tomterna onödigt spetsvinkliga i den tidigare stadsplanen.

Utbyggnadstakten i Rosenlundsområdet gick inledningsvis förhållandevis långsamt, men på 1920-talet tilltog byggnationen i området. Ett epidemisjukhus anlades i områdets sydvästra del i början av 1920-talet. Sjukhemmet Lindgården stod klart 1923 alldeles öster om Rosenlunds herrgårdspark. Vid samma tid började även bostadsområdet norr om Huskvarnavägen att bebyggas, i huvudsak med egnahemspräglade enbostadshus men även med inslag av mindre flerbostadshus. Området förtätades sedan ytterligare under 1930–1960-talen.

År 1956 anordnade staden en arkitekttävling för Rosenlundsområdet och samma år antog stadsfullmäktige en principplan för området. Rosenlundshallen invigdes 1958 och ansågs vara landets första konstfrusna inomhushall. Samma år anlades en campingplats på Rosenlundsbankarna. Året därpå hölls den första lantbruksmässan på Rosenlundsfältet i modern regi, vilken blev startpunkten för det som kom att utvecklas till mässanläggningen Elmia. År 1966 öppnade simhallen Rosenlundsbadet.

Riksettan hade kvar sin dragning utmed Huskvarnavägen ända fram till 1970-talet. Sedan riksvägen fått en ny sträckning genom E4:ans nya dragning, fick Rosenlundsområdet en betydligt lägre trafikintensitet.

Lindgården

Stiftelsen bildas och sjukhemmet uppförs

Huvudbyggnaden vid Lindgården uppfördes som ett sjukhem som stod klart 1923, alldeles öster om Rosenlunds herrgård. Sjukhemmet uppfördes av Stiftelsen Anna Kjellbergs minne. Anna Kjellberg dog 1917, endast 42 år gammal. Hennes make Jonas C:son Kjellberg (1858–1942) var styrelseledamot på tändsticksbolaget i Jönköping och bankdirektör vid Enskilda banken i Stockholm. Han bestämde sig för att donera en större summa pengar för att uppföra ett sjukhem till hustruns minne i hennes födelsestad Jönköping. Stiftelsen Anna Kjellbergs minne grundades i juni 1917 med syfte att anordna ett hem för kroniskt sjuka eller av botlig sjukdom lidande personer. Sjukhemmet uppfördes på en tomt vid Huskvarnavägen som skänkts av Jönköpings stad.

Byggnaden uppfördes efter ritningar upprättade av arkitekt August Atterström. Byggnaden gavs ett påkostat utförande med en

FAKTA

Anna Kjellberg och maken Jonas C:son Kjellberg

Anna Kjellberg (1875–1917), född Almqvist, växte upp i Jönköping. Hennes föräldrar var skolläraren och riksdagsmannen Gustaf Almqvist och Jenny Slettengren. Hon gifte sig 1900 med Jonas C:son Kjellberg (1858–1942) och de bosatte sig så småningom på Lindingö i Stockholm. Paret fick fyra barn. Anna dog i sjukdom 1917, endast 42 år gammal.

Hennes make Jonas var utbildad bergsingenjör och arbetade under 1880- och 1890-talen vid AB Bofors-Gullspång. År 1899 blev han styrelseledamot i Skandinaviska Kreditaktiebolaget och från 1917 ordförande och direktör. Han var även ledamot i en rad andra industriföretag och riksdagsman. Kjellberg gjorde flera donationer.

Porträttfoto av Anna Kjellberg, till vars minne maken lät bilda stiftelsen och uppföra sjukhemmet Lindgården.

Odaterat fotot av sjukhemmets byggnad. De tämligen nyplanterade träden tyder på att fotot är taget vid mitten av 1920-talet. Vid den västra gaveln ses de två ingångarna till tvättstugan respektive det nordvästra trapphuset. Foto: Jönköpings läns museum.

FAKTA

Arkitekt August Atterström.

August Atterström (1865-1930) studerade vid Tekniska högskolan i Stockholm och var därefter verksam som arkitekt under några år, innan han 1901 anställdes som stadsarkitekt i Jönköping. Han kom att rita flera av de nya stora offentliga byggnader som uppfördes i staden under tidigt 1900-tal, såsom teaterhuset vid Hovrättstorget, varmbadhuset vid Norra Strandgatan, spårvagnshallarna samt gas- och elverk. Han ritade även flera vårdinrättningar, kommunalhus och skolor.

Under lång tid var Atterström den ende skolade arkitekten i länet och uppdraget var spridda i hela länet. Tidens stilinriktningar nationalromantik och jugend präglar många av de byggnader han ritade. En väl genomförd detaljutformning utmärker många av de byggnader han ritade.

herrgårdsliknande karaktär med putsade fasader, tegeltäckt säteritak och småspröjsade fönster. I augusti 1923 hölls en invigning av sjukhemmet som då hade plats för 19 patienter, varav fem i enskilda rum och övriga i dubbelrum. I källaren fanns kök, tvättstuga med torkrum, pannrum och allehanda förrådsutrymmen. På bottenvåningen fanns matsal, rum för läkare och sköterska samt boenderum för dräng. På den övre våningen fanns utöver patientrum och ett dagligrum med utgång till en större balkong, även personalbostäder för kokerska, tjänarinna, sköterska och föreståndarinna. Byggekostnaden uppgick till omkring 260 000 kr.

Genom åren utfördes en rad mindre byggnationer. 1924 uppfördes en uthuslänga vid den västra tomtgränsen. 1935 ordnades en tillgänglig entré för rullstolsburna vid den östra gaveln. 1936 ändrades fönstren till patientrummen på den övre våningen så att de fick mindre öppningsbara luft i den övre delen.

Enligt stiftelsens reglemente skulle stiftelsens angelägenheter handhas av en styrelse på åtta ledamöter, varav hälften män och hälften kvinnor, där bl.a. prosten, landshövdingen och dennes fru samt provinsialläkaren ingick. Stiftelsens förste ordförande var landshövding Fredrik Pettersson. Av protokoll och verksamhetsberättelser att döma var verksamheten under de första årtiondena relativt problemfri och drevs efter de riktlinjer som donatorn uppdragit. Under sent 1940-tal började verksamheten delfinansieras av landstinget.

Stiftelsen förändras och nya byggnader uppförs

Under 1960-talet började stiftelsen få ekonomiska problem, vilket ledde fram till att man 1972 fattade beslut om att avveckla sjukhemmets verksamhet. Anna Kjellbergs stiftelse gick genom ett beslut 1973 samman med Stiftelsen Torpahemmet, som var en stiftelse bildad från en andelsförening knuten till Stadsmissionsföreningen som sedan 1940 drivit åldringsvård på Torpa herrgård. Ändamålsbestämmelsen för Stiftelsen Anna Kjellbergs minne ändrades nu, så att stiftelsens medel nu istället kunde användas för åldringsvård. På Lindgården inrättades nu ett pensionärshem.

För den nya verksamheten önskade stiftelsen utöka byggnadsbeståndet på fastigheten. Fyra arkitektförslag togs fram, vilka granskades av arkitekt Carl Nyrén. Det vinnande förslaget blev "Gult som solen II" upprättat av arkitekt Pål Olsson vid Fritz Jaenecke Arkitektgrupp AB i Malmö. Under åren 1974–1976 uppfördes två långsträckta byggnadsvolymer väster respektive öster om huvudbyggnaden. Byggnaderna skulle enligt bygglovet rymma pensionärsbostäder med utbyggd service och inrymde mindre lägenheter med sovrum, vardagsrum, badrum och pentry. I anläggningen fanns även gemensamma dagrum och en restaurang. De nya byggnaderna länkades samman med den äldre huvudbyggnaden, som invändigt byggdes om till lokaler för kontor, bibliotek, läkare, sjukgymnastik och terapi. Anläggningens nya huvudentré förlades till den östra byggnadsvolymen mot Ringvägen.

Under de första åren drevs verksamheten helt i egen regi, men från sent 1970-tal tecknades kontrakt med kommunen och Lindgården kom därefter att ingå som en del i de äldreboenden som erbjöds genom kommunen.

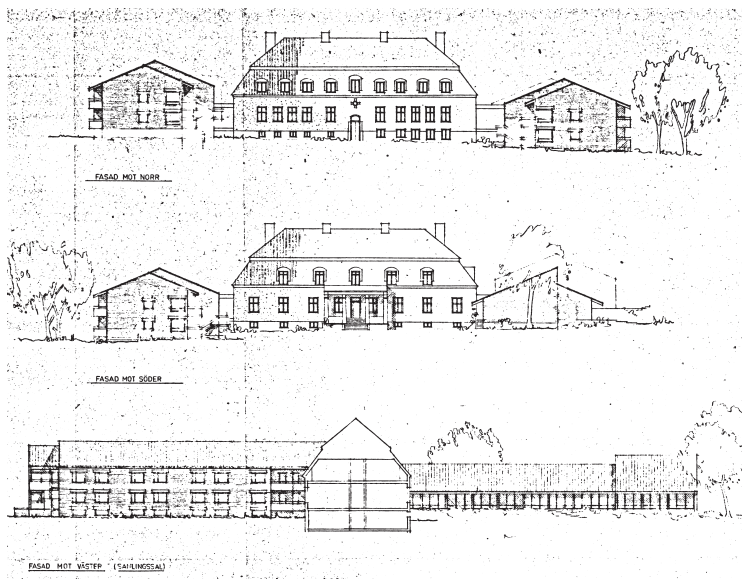
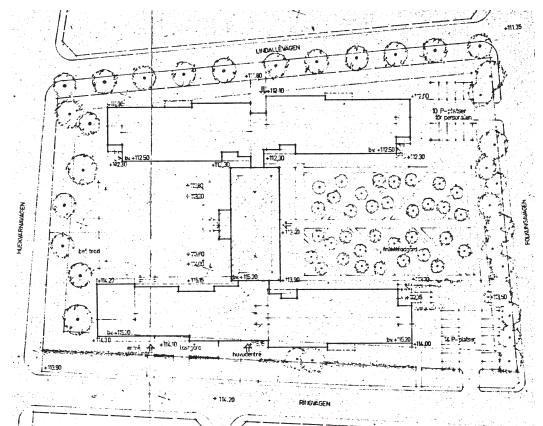

Foto från 1936. Notera de ursprungliga entréportarna med överljus. I rundeln framför entrén ses den gjutjärnsurna som prydde trädgården fram till den stals för några år sedan. Foto: Jönköpings läns museum.

De två flygelplacerade tillbyggnaderna stod klara att tas i bruk 1976. De nya byggnaderna inrymde pensionärsbostäder, restaurang och dagrum, medan den äldre byggnaden omdisponerades till kontor, bibliotek och vårdlokaler.

Senare ny- och ombyggnationer

Under åren 1981–1982 uppfördes en byggnad på tomtens norra del, utmed Folkungagatan. Huset i fyra våningar ritades av Skarrie Strengberg S2 Arkitektkontor, Jönköping. I byggnaden skapades ett serviceboende med mindre lägenheter om en eller två rum och kök. ”Linden”, som den nya byggnaden kallades, länkades samman med den östra flygelbyggnaden genom en envånings förbindelsegång.

Genom åren har flera invändiga ombyggnationer utförts. År 1994 utfördes en invändig ombyggnad för att skapa fler enkelrum. 2006 beviljade bygglov för ytterligare invändig ombyggnad och tillbyggnad av större inbyggda balkonger på flygelbyggnaderna.

Åren 2015–2016 uppfördes två nya byggnadsvolymer utmed Folkungagatan mot norr, en mot öster som sammanbyggdes med befintlig byggnad och en fristående byggnad mot väster. Husen uppfördes för trygghetsboende där de boende har egna lägenheter, men med tillgång till hemtjänst. De nya byggnaderna ritades av ATRIO Arkitektkontor i Jönköping. De genom åren tillkomna byggnadsvolymer har medfört att det på tomtens norra del skapats en helt kringbyggd innegård norr om huvudbyggnaden.

Under de senaste åren har det på Lindgården funnits såväl avdelningar för särskilt boende, som trygghetsboende och egen hemtjänst, restaurang och vårdcentral. År 2020 meddelade kommunen att man inte avsåg att förlänga kontraktet för särskilt boende vid Lindgården. IVO meddelade att Lindgården saknade tillstånd för att fortsätta bedriva särskilt boende i egen regi. Till följd av detta beslut står i dagsläget 54 lägenheter/boenderum tomma. Stiftelsen önskar bygga om lokalerna till trygghetsboende, men för att kunna realisera detta krävs en planändring.

De tre byggnaderna utmed Folkungagatan stod klara 1982 (mittensta byggnaden) respektive 2016.

Beskrivning

Närområdet

Lindgården ligger i stadsdelen Rosenlund i Jönköping, cirka tre kilometer öster om Jönköpings centrum. Fastigheten avgränsas mot söder av Huskvarnavägen, mot väster av Lindallévägen, mot norr av Folkungavägen och mot öster av Ringvägen. Området angränsar till Rosenlunds herrgård och Rosarium i väst, villaområden i norr och öst samt i söder av Ungdomens hus som drivs av KFUM och andra byggnader av småindustriell karaktär.

Lindgården, fastigheten Åsikten 1

Fastigheten är bebyggd med flera byggnadsvolymer i två till fyra våningar uppförda vid olika tider och med olika gestaltning. Den äldsta huvudbyggnaden ligger placerad mitt på tomten. Övriga byggnader är placerade utmed tomtgränserna mot väster, norr och öster. Tomtytan mot söder öppnar upp sig mot Huskvarnavägen. Närmast huvudbyggnaden finns en sammanhängande gräsyta med en fontän och låga hagtornsträd. Närmare gatan finns en asfalterad parkeringsyta och fyra högre träd, två kastanjer en lind och en ek. Tomten avgränsas mot gatan i söder av ett högt smidesstaket med granitstolpar och tillhörande smidesgrindar. På tomtens norra del bildas en kringbyggd innergård bestående av en sammanhängande gräsyta och äldre fruktträd.

Lindgården sedd från Huskvarnavägen.

Huvudbyggnaden (hus 1)

Byggnaden är i 1 ½ våning med källare och oinredd vind. Huset vilar på en grå, putsad sockel. Fasaderna är försedda med en ljusrosa slätputs. Taket har formen av ett säteritak och är täckt av enkupiga röda betongpannor. Svarta, plåtinklädda takkupor, skorstenar och ventilationshuvor bryter igenom yttertaket. Fönstren är genomgående av vitmålat trä och kopplade, men har olika storlek och indelning. Källarvåningens fönster är av tvåluftstyp med sidohängda

Exteriörbilder av huvudbyggnadens entréfasad (ovan) respektive gårdsfasad (nedan) samt av entréerna på dessa fasader.

bågar med fyra till tio rutor/båge. Bottenvåningens fönsterbågar är också av tvåluftstyp med tolv rutor/båge. Övervåningens fönster i takkuporna är av tvåluftstyp med tio rutor/båge mot norr, men av fyrluftstyp mot söder med tio rutor i de nedre bågarna och två i de övre. I takets vertikala parti sitter låga, små enluftsfönster i par om två. Centrerat på den södra fasaden finns ett markerat entréparti med en öppen veranda och en ovanförliggande balkong. Trappan, liksom de pelare som bär upp balkongen är utförda av ljusgrå granit. Räckena är sirligt utförda av smide med en handledare klädd med kopparplåt. Dörröppningen är försedd med en sentida vitmålad, glasad pardörr av trä. Utmed den norra långsidan mot innergården finns ytterligare en entré, vilken markeras av en dekorativ omfattning av granit. Denna är försedd med en pardörr från byggnadstiden, vilken utvändigt är klädd med fiskbensmönstrad spontpanel, samt försedd med ett småspröjsat överljusfönster.

Våningsplanen är disponerade på ett likartat sätt med en längsgående korridor med rum förlagda utmed var sida. På samtliga våningsplan finns de ursprungliga fyllningsdörrarna av trä kvar. Mitt i huset finns det ursprungliga trapphuset, vilket förbinder våningarna med varandra. Trappan är klädd av kalksten med blåglaserade kakelplattor på sättstegen. Räcket är utfört av sirligt smide med handledare av ek. I anslutning till trapphuset finns en hiss, vilken installerades i mitten av 1970-talet. Vid husets nordvästra hörn finns ytterligare ett, något mindre, trapphus. I källarvåningen, vars nordvästra del är utförd som en suterrängvåning, finns utrymmen för tvätt- och torkrum, förråd, teknikrum, personalrum, kontor och omklädningsrum. Bottenvåningens rum används som reception, kontor, tidningsrum, konferensrum och "vardagsrum". Vid våningens mitt finns en öppen entréhall med parkettgolv och en öppen eldstad. Härifrån nås trapphuset. Den övre våningen är uthyrd till en av kommunens hemtjänstgrupper som använder lokalerna för kontor, lunchrum och omklädningsrum. Rummens ytskikt är överlag sentida. I den ursprungliga matsalen, idag kallat "Annarummet", finns dock en äldre väggpanel med fyllningar bevarad.

Ovan vänster: Entréhallen med eldstaden och trapphuset rakt fram.

Ovan: Trapphuset genomsyras av kvalitet i detaljerna. Trappans plansteg är av kalksten och sättstegen är klädda med glaserat kakel. Räcket av dekorativt smide har en ledare av ek.

Nedan vänster: I den f.d. matsalen finns väggpanelen bevarad.

Nedan: De äldre innerdörrarna med ursprungliga trycken finns genomgående kvar i byggnadens samtliga tre våningar.

Den västra flygelbyggnaden sedd från sydost.

Ovan: Samlingssalen i den östra flygeln markeras tydligt i exteriören.

Nedan: Huvudentrén mot Ringvägen.

Nedan höger: Entréhallen med kalkstensgolv och panelklätt innertak.

Flygelbyggnaderna (hus 1, 2, 3 och 4)

Utmed den västra respektive östra tomtgränsen ligger två långsträckta byggnadsvolymer, vilka bildar flygelbyggnader till den äldre huvudbyggnaden. Dessa byggnader stod klara 1976. Den västra volymen är i två våningar och inrymmer bostadsrum, medan den östra volymen är i en till tre våningar och inrymmer samlings-sal mot söder och bostadsrum mot norr. Byggnaderna vilar på en putsad, ljusgrå sockel. Fasaderna är klädda med gult tegel med mindre partier försedda med brunmålad liggande spontpanel. Byggnadernas sadeltak är täckta av enkupiga svarta betongpannor och har korta takutsprång och -takfot. Den östra flygelbyggnadens

södra del är i en våning och har en delvis annan gestaltning med förskjutna, högresta takfall med brant lutning. Fönstren är utbytta 2008 och utgörs av bruna aluminiumfönster med varierande format och indelning. Ovanför fönsteröppningarna finns partier av ommålad betong, vilka skapar ett dekorativt element på fasaderna. Det förekommer enstaka indragna balkonger med räcken av rödfärgade träribbor. Bottenvåningens uteplatser är försedda med vitmålade, sentida insynsskydd av trä. Utmed gatufasaderna Lindallévägen respektive Ringvägen finns sentida tillbyggnader med inglasade balkonger. Entréerna är förlagda till gatufasaderna mot väster respektive norr, där den norra entrén är utformad som anläggningens huvudentré med utkragat skärmtak.

Entréhallen, den intilliggande restauranglokalen och samlings-salen är öppna upp inock, vilket bidrar till att ge en rymd åt dessa lokaler. Innertaken är klädda med obehandlad furu, men har i restaurang och samlings-sal försetts med akustikplattor. Mot söder löper ett långsgående fönsterband. Golvet i entréhallen är belagt med kalksten. I övrigt består volymerna av boenderum förlagda utmed var sida av genomgående korridorer. Utrymmena och dess ytskikt är av sentida karaktär.

"Linden" (hus 6A)

Byggnaden uppfördes 1982 och är placerad invid norra tomtgränsen utmed Folkungavägen. Huset är i fyra våningar. En uppglasad gång i en våning förbinder byggnaden med den östra flygelbyggnaden. Fasaderna är klädda av gult tegel. Vid gatufasaden finns ett utskjutande fasadparti klätt med vitmålad liggande träpanel. Fönstren består av vitmålade tvåluftsfönster av trä. Det relativt flacka sadeltaket med valmade gavlar förefaller vara täckt av enkupigt lertegel och har en öppen takfot med synliga taktassar. På gårdsfasaden finns ursprungliga indragna balkonger försedda med räcken av smide och

Matsalen med sin karaktäristiska takform och långsgående fönsterrad.

I förbindelselänken mellan den östra flygeln och "Linden" finns ett samlingsrum.

När huset uppfördes 1986 fanns inga balkonger utmed gatufasaden. Korridorer och lägenhetsdörrar är i tidstypiskt utförande.

skivmaterial. På gatufasaden finns balkonger med räcken av smide och glas från 2016, vilka bärs upp av betongpelare.

Byggnaden inrymmer lägenheter om två till tre rum och kök. Lägenhetsdörrarna är klädda av furufanér och förefaller vara från byggnadstiden. I övrigt präglas korridorer och lägenheter av sentida ytskikt.

Punkthuset (hus 6B och 7)

Invid tomtens nordvästra respektive nordöstra hörn finns två byggnader vilka stod klara 2016. Det nordöstra huset är i tre våningar och är sammanbyggt med huset från 1982. Det nordvästra huset är i princip fristående i fyra våningar med en femte indragen takvåning, endast en glasad gång i bottenvåningen länkar samman huset med den övriga anläggningen. Husens exteriör är dock likartad. Fasaderna är klädda med gult tegel. Fönstren av grå aluminium har olika storlek och indelning. På fasaderna finns burspråk med grå skivmaterial och större balkonger med räcken av smide och glas. Det nordöstra huset har ett valmat tak och det nordvästra ett sadeltak, men båda är täckta av röda tvåkupiga betongpannor.

Husen inrymmer lägenheter om en till tre rum och kök.

En av de två byggnader som uppfördes 2016, ritade av ATRIO Arkitekter.

Kulturhistorisk värdering och karaktärisering

Vid Lindgården har det bedrivits omvårdnadsverksamhet allt sedan den första byggnaden uppfördes, vilket ger en drygt hundraårig kontinuitet. Verksamhetens fokus har visserligen förändrats från sjukhem till äldreomsorg, men det är ännu omvårdnad i vid bemärkelse som är huvudinriktning. Lindgården är ett exempel på de vård- och äldreinstitutioner som genom privata donationer etablerades i landet under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Verksamheten har ända sedan uppstarten bedrivits i Stiftelsen Anna Kjellbergs minnes regi, något som förstärker det kulturhistoriska värdet. Stiftelsen har genom åren värnat såväl stiftarens ändamål som byggnadens karaktär i allt väsentligt.

Byggnadsbeståndet med byggnader från olika tider, vittnar om verksamhetens utvecklingssträvan, men speglar även samhällets föränderliga syn på äldreomsorg under det senaste århundrandet.

Huvudbyggnaden från 1923 var en av de första byggnaderna som uppfördes i Rosenlundsområdet sedan staden övertagit egendomen med samma namn. Byggnaden har, trots vissa sentida ändringar, ännu sin tidstypiska huvudkaraktär bevarad. Byggnaden kännetecknas av en hög arkitektonisk och gestaltningsmässig ambitionsnivå. Den uppvisar ett påkostat utförande som är säll-

Huvudbyggnaden tillsammans med det samtida smidesstaketet med granitstolpar mot Huskvarnavägen ger anläggningen ett påkostat uttryck. Siktlinjen från gatan via grinden mot huvudbyggnadens tidigare huvudentré utgör ett värdebärande karaktärsdrag.

Äldre byggnadsdetaljer på huvudbyggnaden.

synt inom dagens byggande, inte minst hos anläggningar avsedda för vård, omsorg och sociala insatser. Därmed speglar byggnaden också de sociala ambitionerna och viljan till manifestation hos det tidiga 1900-talets borgerskap, till vilken sjukhemmets donator kan räknas. Huvudbyggnaden, tillsammans med smidesstaketet med portstolpar av granit och de högresta träden, utgör en väl sammanhållen miljö med miljöskapande värden utmed Huskvarnavägen. Närheten till Rosenlunds herrgård ger denna del av gatustråket en utmärkande historisk karaktär. Huvudbyggnaden bedöms kunna betraktas som en sådan särskilt värdefull byggnad som regleras av plan- och bygglagen.

De tillbyggnader och nybyggnader som genom åren tillförts anläggningen har alla getts en tidstypisk arkitektonisk gestaltning och håller ett värdigt avstånd till den äldre huvudbyggnaden. Såsom enskilda byggnader har de två flygelbyggnaderna från 1970-talet, framförallt genom sin tidstypiska exteriör, ett visst kulturhistoriskt värde. Byggnaderna uppförda 1982 respektive 2016 är alltför sentida för att kunna anlägga ett antikvariskt perspektiv på.

Värdebärande karaktärsdrag hos anläggningen som helhet:

- Huvudbyggnadens framtoning som en dominerande byggnad utmed Huskvarnavägen.
- Siktlinjen mellan huvudbyggnadens ursprungliga huvudentré och gatan via grindöppningen.
- Smidesstaketet med stenstolpar och grind med stiftelsens initialer.
- De högresta träden utmed Huskvarnavägen.
- Gräsytan framför huvudbyggnadens ursprungliga entréfasad mot söder med en gestaltad rundel.
- Den öppna innergården med äldre fruktträd.

Värdebärande karaktärsdrag hos huvudbyggnaden:

- Byggnadens volym i 1 ½ våning.
- De slätputsade fasaderna.
- Fönstren av trä med genomgående spröjsning, men med olika indelning.
- Ytterport med fiskbenspanel mot innergård mot norr.
- Yttertaket med form av ett säteritak täckt med röda takpannor.
- Den putsade sockeln.
- Huvudentrén med öppen entrétrappa och ovanpåliggande balkong, granittrappa, smidesräcken med handledare av kopparplåt.
- Våningarnas övergripande planlösning med en genomgående mittkorridor, kantad av regelbundet placerade dörröppningar på ömse sidor.
- Bottenvåningens entréhall med parkettgolv, putsade väggar och en öppen eldstad.
- Invändigt trapphus med trappa med steg av kalksten och infällda

glaserade kakelplattor, smidesräcke med handledare av ek.

- Invändiga byggnadsdetaljer från byggnadstiden såsom dörr- och fönstersnickerier i form av fyllningsdörrar, dörrsmygar, fönster- och dörrfoder samt väggpanel med spegelfält i f.d. matsalen.

Värdebärande karaktärsdrag hos flygelbyggnaderna:

- Byggnadernas långsträckta volymer i en till tre våningar.
- Fasaderna av gult tegel med partier av omålad betong.
- Fönstrens placering och indelning.
- Huvudentrén mot Ringvägen med skifferklädd yttertrappa, stödmurar av gult tegel och kopparinklätt skärmtak samt armaturer av koppar.
- Yttertaket med takfall med olika lutning belagt med enkupiga svarta betongpannor.
- Indragna balkonger med räcken av rödmålat trä.
- Entréhall med paneltak av furu och kalkstengolv.
- Matsalens och samlingsalens volym, takform och fönsterrad.

Huvudentrén och den innanföriggande entréhallen har ett gestaltat utförande med kvalitet i materialen.

Konsekvensbeskrivning

Aktuell planändring

Gällande detaljplan anger att fastigheten får användas för allmänt ändamål. Den nuvarande verksamheten bedöms inte vara allmän i den mening som anges i plan och bygglagen. En ny detaljplan behöver därför upprättas för fastigheten. För att detaljplanen ska omfatta de verksamheter som idag finns på platsen behöver användningen ändras från A (mark för allmänt ändamål) till BCD (Bostäder, centrum, vård). Planbeskedet avser även pröva ombyggnad av nuvarande byggnader (hus 1, 2, 3 och 6B på situationsplanen, se sidan 5) från äldreboende till trygghetsboende. Vidare ska planprocessen pröva huruvida parkmark mellan fastigheten Åsikten 1 och det som idag är utbyggt som Ringvägen ska få köpas till för att användas som tomtmark. Denna yta som består av gångbana och gräsyta med trädallé ägs idag av kommunen och är planlagd som allmän platsmark - parkyta/plantering. Därutöver önskar fastighetsägaren att utbredningen av prickad mark mot Ringvägen ska ses över, så att ytterligare balkonger kan tillkomma på de östra fasaderna av hus 3 och 6B.

Planändringen medför att förordningen om trafikbuller vid bostadsbyggnader träder in. En bullerutredning utförd 2024-03-26 av Soundcon, Jönköping visar dock att de nuvarande byggnaderna klarar gällande riktlinjer.

Eftersom den aktuella planändringen avser ändring av målgrupp från äldreboende till trygghetsboende, behöver fler parkeringsplatser tillskapas inom kvartersmark. En parkeringsutredning daterad

Utsnitt från situationsplan daterad 2024-04-30 som illustrerar hur parkeringsplatserna är tänkta att förläggas inom fastigheten.

2024-04-30 har tagits fram av Tengbom, Jönköping. Denna föreslår bland annat en omDispositionering och utökning av parkeringsplatserna på ytan mot Huskvarnavägen. Parkeringsplatserna i raden närmast huvudbyggnaden flyttas något längre norrut och avskiljs mot gräsytan med låga häckar. Dessa platser utökas till antalet, men förläggs så att det möjliggörs för tre gånger upp mot huvudbyggnaden. Markytan för dessa parkeringsplatser förses med armerat gräs. Parkeringsraden mot söder kompletteras med ytterligare platser, varav två förläggs mittför grindöppningen.

Förslagets påverkan på de kulturhistoriska värdena

Ur kulturhistorisk synpunkt är det framförallt plan- och bygglagen som blir tillämplig i detta fall. Enligt plan- och bygglagen ska all planläggning ta hänsyn till kulturvärden (PBL 2 kap. 3 § och 6 §). I en planprocess ska det förtydligas vilka kulturvärden som finns inom berört område samt fastställas hur dessa värden kan påverkas av de föreslagna åtgärderna (PBL 4 kap. 2 §). Vid planläggning ska ett bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas (PBL 2 kap. 6 §).

Vidare får byggnader och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla från kulturhistorisk synpunkt inte förvanskas (PBL 8 kap. 13 §). Ändringar av en byggnad alltid utföras varsamt och med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag, så att dess tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara (PBL 8 kap. 17 §).

Ändrade användningen

Den föreslagna planändringen till B (bostäder) är tänkt att även omfatta huvudbyggnaden (hus 5), vilken är den byggnad som bedömts ha de högsta kulturhistoriska värdena inom anläggningen och som därmed är mest känslig för förändring. Bostadsändamål var ju byggnadens ursprungliga användning och ur kulturhistorisk synpunkt finns därför inga hinder mot att byggnaden åter ges denna funktion. För att anpassa byggnaden till dagens krav på bostäder, kommer det dock krävas vissa invändiga ombyggnationer. Dessa ändringar måste ske med stor varsamhet och ta hänsyn till de kulturhistoriska värden som finns i byggnadens interiör.

Planändringen och de medföljande kraven på ytterligare parkeringsplatser inom fastigheten, riskerar att påverka de kulturhistoriska värden som är knutna till anläggningen och dess visuella koppling till Huskvarnavägen. Tomtmarken söder om huvudbyggnaden och stråket närmast Huskvarnavägen är känsligt för ändringar. I parkeringsförslaget finns flera delar som är positiva för kulturmiljön och som förstärker den kulturhistoriska karaktären, men det finns även delar som riskerar att ge negativa konsekvenser. Det är positivt att det åter förläggs en centrerad gång mot huvudbyggnadens ursprungliga huvudentré. Gången förstärker såväl

Parkeringsplatser alldeles innanför smidesgrindarna riskerar att påverka den värdefulla siktlinjen och fysiska kopplingen mellan gatan och huvudbyggnadens ursprungliga huvudentré.

fysiskt som visuellt kopplingen mellan Huskvarnavägen och den ursprungliga huvudentrén via grinden samt ger en större förståelse för anläggningens utveckling. Det framstår även som positivt att parkeringsplatserna i raden närmast byggnaderna förses med armerat gräs och att de avskiljs från den öppna gräsytan av låga häckar. Det förstärker den gröna karaktären samtidigt som det skärmar av parkeringen. Något som däremot riskerar att ge en negativ påverkan på de kulturhistoriska värdena är de parkeringsplatser som föreslås mitt framför entrégrinden i den södra parkeringsraden. Parkerade bilar mitt framför smidesgrindarna riskerar att bryta den värdefulla siktlinjen och fysiska kopplingen från gatan. Dessa parkeringsplatser bör därmed uteslutas.

Marken utmed Ringvägen

Den markremsa utmed Ringvägen som idag är reglerad som parkmark bedöms kunna omvandlas till kvartersmark utan att de kulturhistoriska värdena påverkas.

Utbredningen av prickad mark, d.v.s. mark som inte får bebyggas, bör kunna justeras så att fler balkonger med liknande utskott som befintlig balkong kan uppföras. Balkongernas utformning och gestaltning bör i första hand anpassas de ursprungliga balkonger som finns på dessa byggnader, i andra hand till de sentida balkonger som tillförts byggnaderna.

Antikvariska rekommendationer

Den äldre huvudbyggnaden på fastigheten är idag endast synlig från Huskvarnavägen och utgör en kvalité för stadsbilden i området. Närheten till Rosenlunds herrgård ger denna del av gatustråket en utmärkande historisk karaktär. Huvudbyggnadens rumsliga relation gentemot omgivningen bör beaktas. Byggnadens framtoning som en dominerande byggnad inom anläggningen utgör ett viktigt karaktärsdrag att värna. För att bevara den kulturhistoriskt värdefulla karaktären och siktlinjen från Huskvarnavägen bör ytterligare bebyggelse på tomtens södra del mot Huskvarnavägen undvikas.

Det dekorativt gestaltade smidesstaketet med granitstolpar och tillhörande grindar utgör tillsammans med de högresta träden viktiga beståndsdelar av anläggningens representativa karaktär och ska bevaras.

Det tidstypiska utförandet hos de sentida byggnaderna bör värnas.

Rekommenderade planbestämmelser

För att värna de kulturhistoriska värdena och bevara den befintliga karaktären bör den äldre huvudbyggnaden (hus 5) och smidesstaketet utmed Huskvarnavägen förses med varsamhets- och skyddsbestämmelser i detaljplan, se förslag nedan.

Huvudbyggnaden (hus 5):

Planbestämmelse	Rekommenderad tillämpning
r - Byggnaden får inte rivas (8 kap 13 § och 4 kap 16 § i Plan- och bygglagen 2010:900).	Gäller huvudbyggnaden (hus 5).
k - Varsamhetsbestämmelse; precisering av varsamhetskrav enligt 8 kap 17 § i Plan- och bygglagen (2010:900). Särskilda egenskaper eller utformning hos byggnaden ska bibehållas för att värna dess kulturhistoriska värden.	k1 – Exteriör i form av byggnadsvolym, symmetrisk gestaltning, ursprunglig fönstersättning, samt utformning, materialval och färgsättning hos fasad, yttertak och sockel ska bibehållas till sin huvudsakliga karaktär. k2 – Interiöra detaljer i form av dörr- och fönstersnickerier, botten- och övervåningens övergripande planlösning (långa mittkorridorer med regelbundna dörröppningar) och den f.d. matsalens vägghpanel ska bibehållas till sin huvudsakliga karaktär.
q - Skyddsbestämmelse för särskilt värdefull byggnad och bygglovspflichtig anläggning enligt kap 8:13 i plan- och bygglagen (2010:900). Krav på speciellt utförande, kostnadskrävande underhåll eller bevarande av befintligt byggnadsmaterial för att värna de kulturhistoriska värdena.	q1 – Den öppna entréverandan med granittrappa och smidesräcken med handledare av kopparplåt samt den ovanpåliggande balkongen ska bevaras. q2 – Gårdsentrén med granitomfattning, överljus och pardörrar ska bevaras. q3 – Fönstren av trä med formpressade hörnbeslag och spanjoletter ska bevaras. q4 – Det invändiga trapphuset med trappa av kalksten och glaserat kakel samt smidesräcke och smidesräcke med handledare av ek ska bevaras. q5 – Den öppna eldstaden i entréhallen ska bevaras, men kan förses med en måttanpassad insats.

Staketet utmed Huskvarnavägen:

Planbestämmelse	Rekommenderad tillämpning
q - Skyddsbestämmelse för särskilt värdefull byggnad och bygglovspflichtig anläggning enligt kap 8:13 i plan- och bygglagen (2010:900). Krav på speciellt utförande, kostnadskrävande underhåll eller bevarande av befintligt byggnadsmaterial för att värna de kulturhistoriska värdena.	q6 – Smidesstaket med granitstolpar och smidesgrind utmed Huskvarnavägen ska bevaras.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 2024-063
Beställare:..... Stiftelsen Torpahemmet - Anna
Kjellbergs minne
Kontaktperson:..... Magnus Rydberg
Rapportansvarig:..... Veronica Olofsson
Rapportgranskning:..... Anders Franzén
Län:..... Jönköpings län
Kommun: Jönköpings kommun
Socken:..... Jönköpings stad
Fastighetsbeteckning:..... Åsikten 1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Rosenlund och Åsikten 1.

Fotografier från Rosenlundsområdet.

Statens centrum för arkitektur och design

Register över arkitekter. (www.kulturnav.org)

Kartmaterial

Lantmäteriet. ArkivSök (<https://etjanster.lantmateriet.se>):

Ekonomisk karta över del av Jönköping, 1955. Akt: Huskvarna 7E1b55.

Jönköpings kommun

Förslag till ändring av stadsplanen för kvarteret Åtalet m.fl. å Rosenlunds- och Österängsområdena i Jönköping, 1950.

Referenser på webben

Lindgårdens websida, www.lindgarden-jkpg.se

Jaenecke Arkitekters websida, www.jaenecke.se

Otryckta källor

Kv Åsikten 1, Rosenlund, Jönköpings kommun. Underlag för Planbesked. Dnr: 2022:315

Tryckta källor och litteratur

A6 och Ryhov, Ljungarum, Rosenlund, Vättersnäs, Österängen samt Ekhagen i Jönköping. Kulturhistorisk utredning och förslag till bevarandeprogram. Jönköpings läns museum rapport nr 25. Stadsarkitektkontoret, Jönköpings kommun.

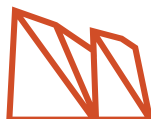
Franzén, Anders red. 2019. *Rosenlunds herrgård. Byggnader, park, landskap och människor.* Jönköpings läns museum.

Åberg, Göran red. 1984. *Jönköpings stads historia, del IV. De sista decennierna som stad.* Jönköpings kommuns kulturnämnd.

Åman, Anders. 1976. *Om den offentliga vården. Byggnader och verksamheter vid svenska vårdinstitutioner under 1800- och 1900-talen. En arkitekturhistorisk undersökning.* LiberFörlag och Arkitekturmuseum. Stockholm.

Huvudbyggnaden vid Lindgården uppfördes 1923 som ett sjukhem av Stiftelsen Anna Kjellbergs minne. I början av 1970-talet ändrades verksamhetsinriktningen till ett äldreboende. Anläggningen har sedan dess byggts till vid ett flertal tillfällen.

Fastighetsägaren har ansökt om att ta fram en ny detaljplan för fastigheten som möjliggör för en ombyggnad till trygghetsbostäder med tillhörande hemtjänst inom de nuvarande byggnaderna. Den kulturhistoriska utredningen syftar till att utgöra ett underlag i planarbetet.

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM